

ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

УДК 911.3:32 (447)

DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.24.1.8>

Мирослав ДНІСТРЯНСЬКИЙ, Оксана СКЛЯРСЬКА, Наталія ДНІСТРЯНСЬКА

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ НОВИХ АДМІНІСТРАТИВНО-
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ РЕАЛІЙ

Зроблено аналіз поширення урбанізованих територій (міст, міських агломерацій) у Львівській області в контексті трансформації статусу та функцій поселень за результатами змін в законодавстві України. Класифікація міст регіону за кількістю населення засвідчила наявність великої кількості малих міст людністю до 10 тисяч осіб, що створює для них реальні загрози втрати статусу міста, але за певних умов може бути сприятливою передумовою в подальших процесах урбанізації. За розміщенням міст та міських агломерацій виділено в межах регіону чотири смуги міського розселення (Гірську, Передгірську, Центральну та Побуззько-Стирську), які відрізняються густотою та демографічними потенціалами міських поселень. Порівняльний аналіз засвідчив, що найнижчим і недостатнім для виконання організаційно-обслуговуючих функцій є рівень урбанізації Гірської поселенської смуги.

Внаслідок адміністративно-територіальної реформи статус районних центрів втратили 15 міст регіону, водночас більшість малих міст, за винятком Винників, Дублян, Соснівки, Стебника, Угніва, стали центрами територіальних громад, що створює для них перспективи стати новими осередками соціально-економічного піднесення. Обґрунтовано висновок про те, що найбільше підстав для виконання функцій з координації збалансованого розвитку міських агломерацій мають нові адміністративні райони за умови надання їм відповідних повноважень та економічних важелів.

Ключові слова урбанізовані території, міста, міські територіальні громади, урбанізація у Львівській області, міські агломерації, управління урбанізованими територіями

Постановка науково-практичної проблеми. З широкого суспільно-географічного погляду урбанізовані території – це: а) міста й міські агломерації як вузлові осередки розселення населення; б) території проживання й життєдіяльності міського населення. Таке поєднання понять дає змогу розкрити регіональне значення міст й агломерацій, а також їхні внутрішні соціально-просторові проблеми. І що особливо важливо: незважаючи на величезне економіко-географічне і культурне значення сільської місцевості, в сучасних умовах саме урбанізовані території у всіх державах світу визначають пріоритети суспільного розвитку.

Формування урбанізованих територій – це результат об'єктивних процесів соціально-економічного розвитку країн та регіонів, а тенденції їхньої трансформації значною мірою є індикатором загального стану суспільства. В цьому контексті становище урбанізованих територій України суттєво змінилося як за результатами адміністративно-територіальної реформи, так і внаслідок російської воєнної агресії. Окрім того, на законодавчому рівні внесено зміни в структуру міського розселення, згідно з якими селища міського типу стали селищами, що загалом відповідає нормі Конституції України, але тепер це вже не міські, а сільські поселення. Відповідно населення селищ – це вже сільське населення, що дещо знижує рівень урбанізації України та регіонів

та привносить зміни в структуру урбанізованих територій.

Отже, суттєві соціально-політичні трансформації та нові виклики потребують аналізу становища та функціональних можливостей урбанізованих територій України. Особливо це стосується Львівської області, яка виділяється високою густотою міст, що можна буде використати в процесі нової хвилі індустріалізації та урбанізації. Разом з тим, помітними в області є проблема координації розвитку міських агломерацій в нових адміністративно-територіальних умовах та недостатність урбанізованих територій в гірській місцевості.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Різномічні аспекти регіональних процесів урбанізації та поширення урбанізованих територій в Україні достатньо широко відображені в українській науковій літературі. Так, різні концептуально-методологічні проблеми урбанізації розкрито в публікаціях В.Джамана [4], А. Доценка [5], О. Заставецької [6], Т. Заставецького [8], К. Мезенцева [11], Д.Ткача [16]. Місце міських поселень в системі адміністративно-територіального устрою проаналізовано в працях М.Барановського [2], Л.Заставецької [7; 18], І.Савчука [19], О.Склярської [14], О. Кучабського [18], І.Чайки [17]. Різні регіональні проблеми функціонування агломерацій й приміських зон, просторової трансформації міських

поселень знайшли відображення в працях І.Закутинської і Р.Сливки [15], І. Костюка і Р. Лозинського [9], Д. Мальчикової й І. Пилипенка [10], Н. Мезенцевої [12], Мельничука [13]. Водночас недостатньо відображені районні відмінності міського розселення в межах регіонів з виділенням території різного рівня урбанізації, перспективи міст в контексті змін адміністративного статусу. Так само важливо обґрунтувати деякі практичні пропозиції щодо територіального управління урбанізованими територіями.

Мета, завдання та методи дослідження. Беручи до уваги реальні пізнавальні й суспільні потреби, метою цієї статті є всебічний аналіз стану та функціональних можливостей урбанізованих територій у Львівській області, досягнення якої передбачає реалізацію таких завдань: 1) проаналізувати рівень урбанізації, демографічні особливості міст регіону, виявити внутрішню регіональну відмінність міського розселення; 2) розкрити роль урбанізованих територій (міст, агломерацій) в реформованій системі адміністративно-територіального устрою України 3) розробити пропозиції щодо координації соціально-економічного розвитку міських агломерацій Львівської області.

Для аналізу рівня урбанізації, становища й поширення урбанізованих територій у Львівській області проаналізовано густоту міст регіону, визначено їхні історико-географічні типи. Методом класифікації виділено групи міст за значенням їхніх демографічних потенціалів. Використано картографічний метод та метод таксономізації області за розвитком міського розселення й формування агломерацій регіону. За допомогою порівняльного методу проаналізовано вплив адміністративної реформи на зміну статусу міст та можливості координації збалансованого розвитку міських агломерацій.

Викладення результатів дослідження. Львівська область не належить до регіонів України з високим рівнем урбанізації (60%). Водночас цей регіон виділяється і значною кількістю міст (44), і їхньою високою густотою (близько двох міст на одну тис. км².), яка є однією з найвищих в Україні [3]. До січня 2024 року до складу міських поселень Львівської області входило 34 селища міського типу, але згідно з новим законодавством селища міського типу перейменовано в селища, і тепер селища та села – це сільські поселення.

До урбанізованих територій регіону відносять і міські агломерації, яких в області є

три: Львівська, Дрогобицька, Червоноградська. Але у виділенні міських агломерацій як урбанізованих територій є певна невідповідність з поділом поселень на категорії, адже всі селища в межах агломерацій і навіть села, віддалені не більше, ніж 10 км від ядра агломерації, так чи інакше є під впливом урбанізаційних процесів, а тому належать до урбанізованих територій.

Становлення, розвиток та функціонування урбанізованих територій Львівської області визначається насамперед сучасними демографічними потенціалами міст. В цьому аспекті можна виділити такі їхні групи: 1) одне дуже велике місто Львів (717,3 тис. осіб, сьоме місце у рейтингу найбільших міст України), три середніх міста (Дрогобич (74,6 тис. осіб), Червоноград (67,2 тис. осіб), Стрий (59,4 тис. осіб), 18 малих міст людністю від 10 до 50 тис. осіб (Броди, Городок, Жидачів, Жовква, Дубляни, Золочів, Кам'янка-Бузька, Миколаїв, Сокаль, Яворів, Новояворівськ, Винники, Борислав, Стебник, Новий Розділ, Самбір, Трускавець, Соснівка) і 22 дуже малі міста людністю до 10 тис. осіб. [4]. Класифікація міст Львівської області за людністю виявляє і деякі диспропорції в демографічній ієрархії поселень. Зокрема, в регіоні нема великих міст людністю від 100 до 500 тис. осіб, порівняно великою є кількість малих міст людністю до 10 тисяч осіб, причому у 8 кількість населення є меншою п'яти тисяч, що створює для них реальні загрози втрати статусу міста. Попри різні проблеми збереження статусу наявність значної кількості малих міст можна розглядати як сприятливу передумову і резерв подальшої урбанізації, яка буде можливою в процесах нової індустріалізації України.

Наявність помітних диспропорцій в демографічній ієрархії міст пояснюється історико-географічними особливостями їхнього формування, насамперед тим фактом, що визначальний вплив на формування більшості з них мало поширення Магдебурзького права впродовж XIV–XVII ст. Розвиток добувної промисловості впродовж XX ст. вплинув на формування чи трансформацію лише кількох міст (Борислава, Червонограда, Соснівки, Нового Роздола, Новояворівська), рекреаційного господарства – Трускавця і Моршина. У формуванні урбанізованих територій після Другої світової війни помітне значення мав й агломераційний ефект [4].

Позитивним чинником функціонування урбанізованих територій є розміщення найбільшого за людністю міста близько до геометричного центру області. Середні міста є

важливими центрами міжрайонного значення в північній (Червоноград) і південній частинах області (Дрогобич і Стрий), а тому разом з містом Львовом вони утворюють основний урбанізований каркас регіону.

З огляду на взаєморозміщення міст, їхні історико-географічні особливості та сучасні

територіально-функціональні взаємозв'язки, а також з урахуванням поширення міських агломерацій, у межах Львівської області помітно виділяються чотири смуги міського розселення (Побузько-Стирська, Центральна, Передгірська та Гірська) [рис. 1], які є своєрідними ареалами

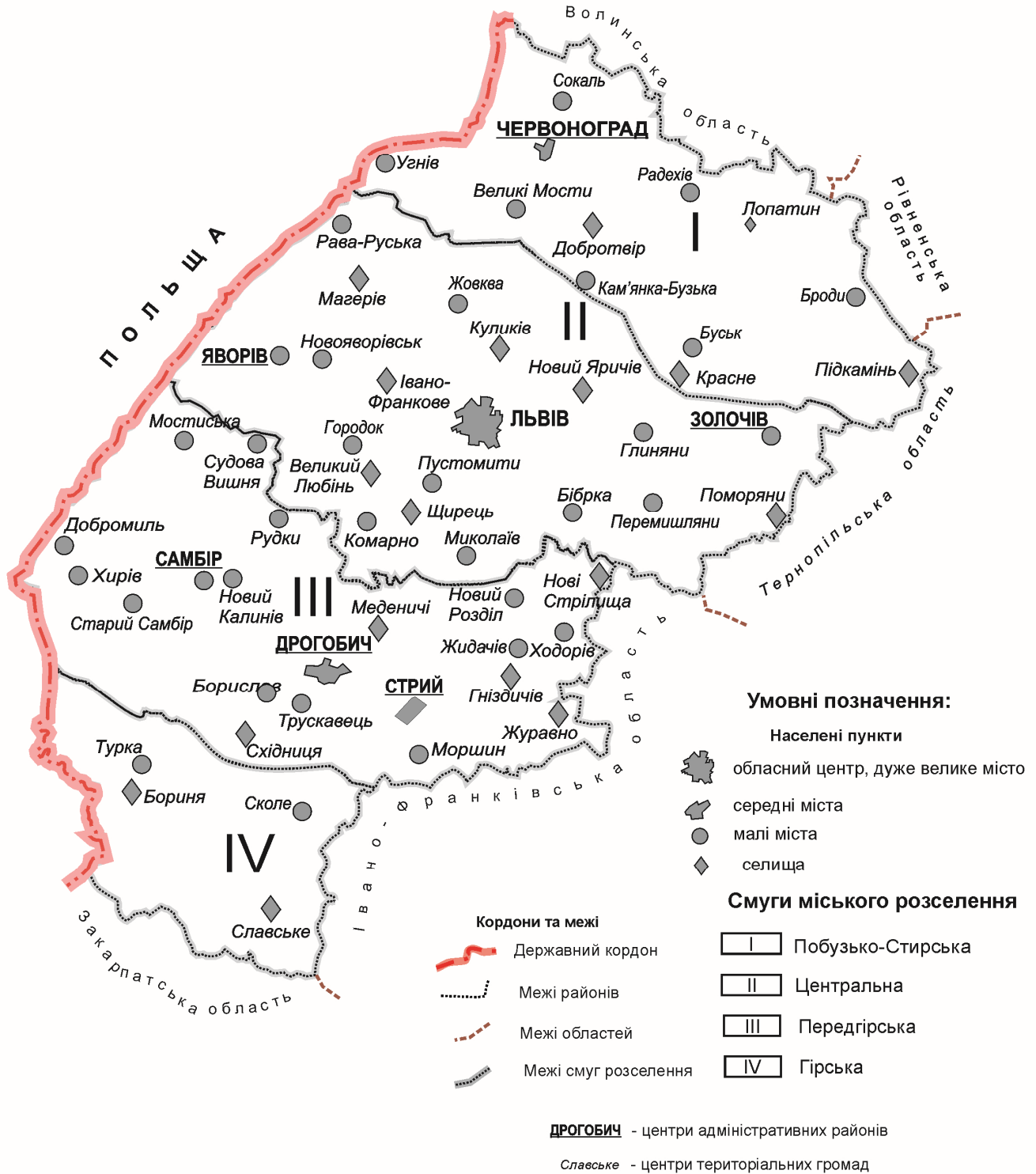

Рис. 1. Внутрішньо регіональні відмінності міського розселення Львівської області

територіального скупчення поселень, виділяючись однорідністю і щодо рівня урбанізації, і щодо густоти міст та поширення агломерацій [3]. В структурі поселенських смуг можна виділити центральне ядро міського розселення, яке формують найбільші поліфункціональні центри чи агломерації. Наявність таких внутрішньо регіональних відмінностей урбанізації й розселення населення загалом у Львівській області має об'єктивний характер і зумовлена історією заселення, а опосередковано – й впливом природних умов (басейнів рік, особливо Дністра та Західного Бугу, рельєфу, насамперед впливом Карпат і Передкарпаття), політико-адміністративних та соціально-економічних чинників. Обґрунтованість цієї таксономічної схеми засвідчують різні показники розміщення поселень, у тому числі й міських.

Ядром Центральної смуги міського розселення є моноцентрична Львівська міська агломерація, сформована внаслідок потужного соціально-економічного росту міста Львова [9]. У структурі агломерації важливу роль виконують міста Винники, Городок, Дубляни, Пустомити, селища Брюховичі, Рудно, Івано-Франкове, Куликів, Запитів. І хоча насправді смуги міського розселення не збігаються з межами нових адміністративних районів, з позицій перспектив координації урбанізаційних процесів важливо, що ядро Львівської міської агломерації розміщене в межах Львівського району. У Львівській міській агломерації зосереджено 20% міст області і понад 60% міського населення, що разом з особливостями розміщення засвідчує її центрально-організуючу роль у функціонуванні усієї Львівської обласної системи розселення.

Міські поселення передгірської частини Львівської області, які формують окрему поселенську смугу, є тісно взаємопов'язані між собою і функціонально, і комунікаційно. Зміцненню взаємозв'язків між поселеннями сприяло їхнє географічне розміщення в Передкарпатті, а також низка суспільно-географічних чинників, зокрема існування в довоєнні і повоєнні роки (1939–1959) Дрогобицької області. Центром передгірської смуги міського розселення є міста Дрогобич, Борислав, Стебник, Трускавець, Самбір і Стрий. З'єднувальною ланкою цієї смуги міського розселення є вісь Стрий – Дрогобич – Самбір. До основних центрів розселення цієї смуги тяжіють і населені пункти гірської смуги, яка має найнижчий рівень урбанізації, що пов'язано як з особливостями рельєфу, так і дещо пізнішим суцільним заселенням. Тому тут розміщені лише два міста (Сколе і Турка) та кілька селищ

(Бориня, Славсько, Верхнє Синьовидне), які у перспективі могли б стати містами. Тобто, саме недостатній рівень урбанізації є визначальною рисою гірської місцевості Львівської області, що є одним з чинників депресивності її соціально-економічного розвитку.

Зважаючи на більшу віддаленість від Львова та низку спільних історико-географічних передумов, своїми особливостями виділяється і Побузько-Стирська поселенська смуга, основу якої становлять поселення насамперед Червоноградського району, включаючи Червоноградську міську агломерацію. Консолідувачим центром цієї смуги міського розселення є місто Червоноград – на сьогодні важливе поліфункціональне місто, яке водночас залишається і найбільшим центром вугільної промисловості Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну.

За поселенськими смугами також диференційованим є розміщення різних за людністю міст. В цьому контексті важливо відстежити розміщення малих міст, людністю до 10 тисяч осіб, яким реально загрожує зниження статусу. Найбільша концентрація таких міських поселень характерна для передгірської смуги: тут розміщено дев'ять малих міст. Зниження рівня урбанізації є загрозовим і для Побузько-Стирської смуги, де є три найменші міста (Белз, Великі Мости, Угнів). Попри значне зосередження малих міст, людністю до 10 тисяч осіб, у Центральній смузі розселення (7 поселень) їхня густота тут є меншою середніх для регіону значень. Водночас міське розселення Гірської смуги представлене лише малими містами, людністю до 10 тисяч осіб (Сколе і Турка), а це свідчить про недостатній рівень урбанізації на цій території, а відповідно категоричну неприпустимість зниження статусу цих міст.

І хоча всі чотири поселенські смуги суттєво відрізняються за розмірами, вони відображають об'єктивні внутрішньо обласні відмінності міського розселення, а тому дослідження рівня урбанізації й суспільно-географічного значення урбанізованих територій саме в такому розрізі реально розкриває і їхні основні структурно-функціональні проблеми.

Становище урбанізованих територій Львівської області (міст, міських агломерацій) помітно змінилося за результатами адміністративно-територіальної реформи, відкриваючи для одних поселень нові можливості й зумовлюючи для інших різні виклики. Це стосується насамперед зміни адміністративних статусів міст як на рівні середньої ланки адміністративного устрою (адміністративних районів), так і

на рівні нижньої – територіальних громад [1]. На середньому рівні замість 20 районів у Львівській області створено 7 нових, а статус районних центрів втратили 15 міст регіону. Так само за результатами реформи було фактично нівельовано статус міст обласного значення. У Львівській області такий статус мали міста Львів, Дрогобич, Червоноград,

Стрий, Борислав, Трускавець, Самбір, Моршин, Новий Розділ. Що ще важливо: якщо передумови функціонування територіальних громад законодавчо вже достатньо добре розписані, то місце адміністративних районів в реформованій системі адміністративного устрою ще чітко не окреслено, зумовлюючи різні дискусії [2].

Таблиця 1

Регіональні відмінності демографічних параметрів та густоти міст у Львівській області

Смуги міського розселення Львівської області	Кількість міст	Густота міст (кількість на тис. км ²)	Середня людність міста, тис. осіб	Частка міського населення, %	Густота міського населення, осіб на км ²
Львівська область	44	2,0	32,1	60,0	68,7
Гірська	2	0,4	6,5	11,7	4,8
Передгірська	17	2,3	15,2	61,2	58,2
Центральна	15	1,9	56,7	77,5	77,0
Побузько-Стирська	10	1,5	14,7	58,6	43,5

Новими районними центрами стали Дрогобич, Золочів, Львів, Самбір, Стрий, Червоноград, Яворів, а втратили статус районних центрів Броди, Буськ, Городок, Жидачів, Жовква, Кам'янка-Бузька, Миколаїв, Мостиська, Перемишляни, Пустомити, Радехів, Сколе, Сокаль, Старий Самбір, Турка. Серед нових районних центрів одне дуже велике місто (Львів), три середніх (Дрогобич, Стрий, Червоноград) і три малих (Золочів, Самбір, Яворів). Очевидно, що втрата статусу районного центру – це певний виклик для малих міст, який потребує активізації інших чинників для підтримки їхньої соціально-економічної значущості. Але важливо, що всі ті міста, які втратили статус районних центрів, стали центрами територіальних громад, що дає їм змогу загалом зберегти управлінську інфраструктуру та кадровий потенціал. Центрами територіальних громад стали і більшість інших малих міст, які раніше не виконували функції центрів адміністративних одиниць окружного типу, за винятком Дублян, Винників, Соснівки, Стебника, Угніва.

Надання статусу центра територіальної громади може забезпечити перетворення тих малих міст, які не були районними центрами, в нові осередки соціально-економічного піднесення. Але це можливо буде реалізувати за умови, якщо в громаді буде організоване ефективно громадське самоврядування, за результатами діяльності якого відбудеться активізація економічної діяльності. Резервом подальшої урбанізації Львівської області є також наявність в регіоні 34 селищ, 16 з яких також стали центрами територіальних громад. Але розглядаючи перспективи подальшої урбанізації Львівської області, треба пам'ятати, що

урбанізаційні процеси у більшості випадків поєднувалися з індустріалізацією. А запит на нову індустріалізацію диктується в регіоні насамперед потребами зайнятості.

Важливою проблемою управління урбанізованими територіями є необхідність забезпечення злагодженого розвитку міських агломерацій. Реалізувати це непросто з огляду на те, що в межах агломерацій на сьогодні сформувалося, як правило, кілька територіальних громад. Наприклад, лише у межах ядра Львівської агломерації – аж 11 територіальних громад (Мурованська, Жовківська, Солонківська, Добросинсько-Магерівська, Давидівська, Львівська, Оброшинська, Соکیلницька, Зимноводівська, Куликівська, Пустомитівська). В цьому аспекті важливо вирішити, який суб'єкт може взяти на себе функції усебічної координації життєдіяльності міської агломерації. Очевидно, що якась одна територіальна громада, навіть та, яка сформована навколо центра агломерації, не зможе це зробити через конфлікт інтересів. Водночас майже всі територіальні громади входять до складу відповідних адміністративних районів, зокрема, у Львівській області – до складу Дрогобицького, Львівського та Червоноградського районів. Тому саме адміністративні райони мають найбільше підстав для координації злагодженого розвитку міських агломерацій. Але для цього вони повинні мати відповідні повноваження та економічні важелі.

Отже, основні риси демографічного потенціалу та розміщення міст Львівської області, зокрема їхня висока густота та низька середня людність, відображають, з одного боку, обмежений рівень урбанізації регіону, але з

іншого – наявність поселенського потенціалу для подальшої урбанізації, розширення і функціонального зміцнення урбанізованих територій. Така ситуація є сприятливою передумовою для формування мережі більш потужних міських центрів, засвідчуючи необхідність нової економічної модернізації регіону загалом.

Висновки та перспективи використання результатів досліджень.

1. Урбанізовані території – це міста й міські агломерації, що сформувалися в процесі урбанізації, і є вузловими осередками розселення населення, зосередження значного кадрового, культурно-освітнього, інтелектуального й економічного потенціалу регіону. В сучасних умовах саме урбанізовані території у всіх державах світу визначають пріоритети суспільного розвитку.

2. Класифікація міст Львівської області за людністю виявила деякі диспропорції в демо-графічній ієрархії поселень: 1) в регіоні нема великих міст людністю від 100 до 500 тис. осіб; 2) порівняно великою є кількість малих міст людністю до 10 тисяч осіб, причому у 8 кількість населення є меншою п'яти тисяч, що створює для них реальні загрози втрати статусу міста. Водночас наявність в регіоні значної кількості малих міст можна розглядати як сприятливу передумову і резерв подальшої урбанізації, яка буде можливою в процесах нової індустріалізації України.

3. З огляду на взаєморозміщення міст, їхні історико-географічні особливості та сучасні територіально-функціональні взаємозв'язки, а також з урахуванням поширення міських агломерацій, у межах Львівської області виділено чотири смуги міського розселення (Побу-

зько-Стирську, Центральну, Передгірську та Гірську), які є своєрідними ареалами територіального скупчення поселень, виділяючись однорідністю і щодо рівня урбанізації, і щодо густоти міст та поширення агломерацій. Найнижчим і недостатнім для виконання організаційно-обслуговуючих функцій є рівень урбанізації Гірської поселенської смуги.

4. За результатами адміністративно-територіальної реформи на середньому рівні замість 20 районів у Львівській області створено 7 нових, а статус районних центрів втратили 15 міст регіону. Так само було фактично нівельовано статус міст обласного значення. Всі ті міста, які втратили статус районних центрів, стали центрами територіальних громад, що дає їм змогу загалом зберегти управлінську інфраструктуру та кадровий потенціал. Центрами територіальних громад стали і всі інші малі міста, за винятком Дублян, Винників, Соснівки, Стебника, Угніва, які раніше не виконували функції центрів адміністративних одиниць окружного типу. Надання статусу центра територіальної громади може забезпечити перетворення тих малих міст, які не були районними центрами, в нові осередки соціально-економічного піднесення. Резервом подальшої урбанізації Львівської області є також наявність в регіоні 34 селищ, 16 з яких також стали центрами територіальних громад.

5. Найбільше підстав для організаційного забезпечення злагодженого розвитку міських агломерацій мають відповідні адміністративні райони (Дрогобицький, Львівський, Червоноградський), але за умови надання їм відповідних повноважень та економічних важелів.

Література:

1. Адміністративно-територіальний устрій України – Мінрегіон // <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/tozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/administratyvno/>
2. Барановський М.О. Субрегіональний рівень адміністративно-територіальної реформи в Україні: дискусійні аспекти / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. №1/2 (76/77), 2020. С. 37-43.
3. Дністрянська Н. І., Дністрянський М. С. Дуже малі міські поселення Львівської області: суспільно-географічний потенціал та перспективи розвитку: Монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 198 с.
4. Дністрянський М., Дністрянська Н. Стейкність та мінливість містечок Львівщини // Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін: монографія// За ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. - Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. С. 98 – 120.
4. Джаман В. О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти. Чернівці: Рута, 2003. 392 с.
5. Доценко А. І. Територіальна організація розселення (теорія і практика). К. Фенікс, 2010. 536 с.
6. Заставецька О. В. Комплексний економічний і соціальний розвиток території: теоретичні і методичні основи дослідження. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 1997. 235 с.
7. Заставецька Л. Б. Системи розселення і геопросторові проблеми вдосконалення адміністративно-територіального устрою України: Монографія. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. 332 с.
8. Заставецький Т. Б. Система міських поселень агропромислового регіону в умовах трансформації суспільства : монографія. Тернопіль: Ред.-вид відділ ТНПУ, 2005. 160 с.
9. Лозинський Р., Костюк І. Сучасні межі Львівської міської агломерації // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. - 2011. - № 2. - С. 55-60
10. Мальчикова Д., Пилипенко І. Від «розірваного простору» до метрополізації і субурбанізації: Херсонська міська агломерація в нових вимірах урбогенезу // Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін: монографія// За ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. С. 326 – 339.

11. Мезенцев К. В. Тренди розвитку міських поселень в Україні: стійкі та вразливі міста // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. 2013. №1. С. 31–36.
12. Мезенцев К., Мезенцева Н. Приміська зона Києва: дифузійні функції обслуговування // Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін: монографія// За ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. С. 98–120.
13. Мельничук А. Л. Просторові трансформації міських територій: методичні підходи до збору та обробки даних з використанням геінформаційних технологій // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки. 2018. Вип. 8. С. 191–197.
14. Склярська О. І. Реформа адміністративно-територіального устрою України в контексті впливу на статус і функції поселень // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Географія. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. Вип. 1 (50). С. 57-64.
15. Сливка Р., Закутинська І. Просторовий розвиток приміської зони Івано-Франківська: ментальні межі, нерівномірність, фрагментація // Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін: монографія// За ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. С. 304–326.
16. Ткач Д. Малі міські поселення: економіко- і соціально-географічні проблеми розвитку. Тернопіль, 1997. 145 с.
17. Dnistrianskyi, M., Chaika I. (2023) Location of small towns and rural settlements of Ukraine and new realities of the administrative territorial system: contradictions and perspectives of mutual influences // Journal of Geology, Geography and Geoecology. №1. 3-16.
18. Kuczabski, A., Zastavetska, L., Zastavetsky, T. (2017). The reform of administrative division in Ukraine: problems of territorial communities' formation in the Polish-Ukrainian borderland // Journal of Geography, Politics and Society, 7(2), 87–97.
19. Savchuk, I. (2020) New Administrative and Territorial Division of Ukraine – New Challenge for National Interest. National Interest, 1(1), 37–45.

References:

1. Administratyvno-terytorialnyi ustroi Ukrainy – Minregion // <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/administratyvno/>
2. Baranovskiy M.O. Subrehionalnyi riven administratyvno-terytorialnoi reformy v Ukraini: dyskusiini aspekty /Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Heohrafiia. №1/2 (76/77), 2020. S. 37-43.
3. Dnistrianska N. I., Dnistrianskyi M. S. Duzhe mali miski poselennia Lvivskoi oblasti: suspilno-heohrafichni potentsial ta perspektyvy rozvytku: Monohrafiia. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2013. 198 s.
4. Dnistrianskyi M., Dnistrianska N. Stiikist ta minlyvist mistechok Lvivshchyny // Urbanistychna Ukraina: v epitsentri prostorovykh zmin: monohrafiia// Za red. K. Mezentseva, Ya. Oliinyka, N. Mezentsevoi. - Kyiv: Vydavnytstvo «Feniks», 2017. S. 98 – 120.
4. Dzhaman V. O. Rehionalni systemy rozselennia: demohrafichni aspekty. Chernivtsi: Ruta, 2003. 392 s.
5. Dotsenko A. I. Terytorialna orhanizatsiia rozselennia (teoriia i praktyka). K. Feniks, 2010. 536 s.
6. Zastavetska O. V. Kompleksnyi ekonomichni i sotsialnyi rozvytok terytorii: teoretychni i metodychni osnovy doslidzhennia. Ternopil: Ternopilskiy natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni Volodymyra Hnatiuka, 1997. 235 s.
7. Zastavetska L. B. Systemy rozselennia i heoprostorovi problemy vdoskonalennia administratyvno-terytorialnogo ustroiu Ukrainy: Monohrafiia. Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka, 2013. 332 s.
8. Zastavetskyi T. B. Systema miskykh poselen ahropromyslovoho rehionu v umovakh transformatsii suspilstva : monohrafiia. Ternopil: Red.-vyd viddil TNPU, 2005. 160 s.
9. Lozynskiy R., Kostyuk I. Suchasni mezhi Lvivskoi miskoi ahlomeratsii // Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia : Heohrafiia. - 2011. - № 2. - S. 55-60
10. Malchykova D., Pylypenko I. Vid «rozirvanoho prostoru» do metropolizatsii i suburbanizatsii: Khersonska miska ahlomeratsiia v novykh vymirakh urbohenezu // Urbanistychna Ukraina: v epitsentri prostorovykh zmin: monohrafiia// Za red. K. Mezentseva, Ya. Oliinyka, N. Mezentsevoi. Kyiv: Vydavnytstvo «Feniks», 2017. S. 326 – 339.
11. Mezentsev K. V. Trendy rozvytku miskykh poselen v Ukraini: stiiki ta vrazlyvi mesta // Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Heohrafiia. 2013. №1. S. 31–36.
12. Mezentsev K., Mezentseva N. Prymyska zona Kyieva: dyfuziini funktsii obsluhovuvannia // Urbanistychna Ukraina: v epitsentri prostorovykh zmin: monohrafiia// Za red. K. Mezentseva, Ya. Oliinyka, N. Mezentsevoi. Kyiv: Vydavnytstvo «Feniks», 2017. S. 98–120.
13. Melnychuk A. L. Prostorovi transformatsii miskykh terytorii: metodychni pidkhody do zboru ta obrobky danykh z vykorystanniam heinformatsiinykh tekhnolohii // Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriia: Heohrafichni nauky. 2018. Vyp. 8. S. 191–197.
14. Skliarska O. I. Reforma administratyvno-terytorialnogo ustroiu Ukrainy v konteksti vplyvu na status i funktsii poselen // Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu im. Volodymyra Hnatiuka. Ser. Heohrafiia. Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka, 2021. Vyp. 1 (50). S. 57-64.
15. Slyvka R., Zakutynska I. Prostorovi rozvytok prymiskoi zony Ivano-Frankivska: mentalni mezhi, nerivnomirnist, frahmentatsiia // Urbanistychna Ukraina: v epitsentri prostorovykh zmin: monohrafiia// Za red. K. Mezentseva, Ya. Oliinyka, N. Mezentsevoi. Kyiv: Vydavnytstvo «Feniks», 2017. S. 304–326.
16. Tkach D. Mali miski poselennia: ekonomiko- i sotsialno-heohrafichni problemy rozvytku. Ternopil, 1997. 145 s.
17. Dnistrianskyi, M., Chaika I. (2023) Location of small towns and rural settlements of Ukraine and new realities of the administrative territorial system: contradictions and perspectives of mutual influences // Journal of Geology, Geography and Geoecology. №1. 3-16.
18. Kuczabski, A., Zastavetska, L., Zastavetsky, T. (2017). The reform of administrative division in Ukraine: problems of territorial communities formation in the Polish-Ukrainian borderland // Journal of Geography, Politics and Society, 7(2), 87–97.
19. Savchuk, I. (2020) New Administrative and Territorial Division of Ukraine – New Challenge for National Interest. National Interest, 1(1), 37–45.

Abstract:

Myroslav DNISTRIANSKYI, Oksana SKLIARSKA, Natalia DNISTRIANSKA. STRUCTURAL AND FUNCTIONAL PROBLEMS OF THE URBANIZED TERRITORY OF THE LVIV REGION IN THE CONTEXT OF NEW ADMINISTRATIVE AND TERRITORIAL REALITIES

An analysis of the spread of urbanized territories (cities, urban agglomerations) in the Lviv region in the context of the transformation of the status and functions of settlements as a result of changes in the legislation of Ukraine was made. Urbanized territories are considered as nodal centers of population resettlement, concentration of significant personnel, cultural and educational, intellectual and economic potential of the region. It was concluded that in modern conditions it is urbanized territories in all countries of the world that determine the priorities of social development.

The classification of the cities of the Lviv region by population revealed some disproportions in the demographic hierarchy of settlements: 1) there are no large cities in the region with a population of 100 to 500 thousand people; 2) the number of small towns with a population of up to 10,000 people is relatively large, and 8 of them have a population of less than five thousand, which creates real threats for them to lose city status. At the same time, the presence of a significant number of small towns in the region can be considered as a favorable prerequisite and reserve for further urbanization, which will be possible in the processes of new industrialization of Ukraine.

Taking into account the mutual location of cities, their historical and geographical features and modern territorial and functional relationships, as well as taking into account the spread of urban agglomerations, within the region there are four bands of urban settlement (Mountain, Foothill, Central and Pobuzhja's-Styr's), which differ in density and demographic potential of urban settlements. The comparative analysis proved that the level of urbanization of the Mountain Settlement Belt is the lowest and insufficient for the performance of organizational and service functions.

According to the results of the administrative and territorial reform at the medium level, instead of 20 districts in the Lviv region, 7 new ones were created, and 15 cities of the region lost the status of district centers. In the same way, the status of cities of regional importance was actually leveled. All those cities that lost the status of district centers became the centers of territorial communities, which allows them to generally preserve the management infrastructure and personnel potential. All other small towns, which previously did not function as centers of district-type administrative units, with the exception of Dublyany, Vinnyky, Sosnivka, Stebnyk, Ugniv, became the centers of territorial communities. Granting the status of the center of the territorial community can ensure the transformation of those small towns that were not district centers into new centers of socio-economic advancement. The presence of 34 villages in the region, 16 of which have also become the centers of territorial communities, is a reserve for further urbanization of the Lviv region.

The conclusion that new administrative districts have the most grounds for performing the functions of coordinating the balanced development of urban agglomerations, provided that they are given the appropriate powers and economic levers, is substantiated.

It was concluded that the main features of the demographic potential and location of the cities of the Lviv region, in particular their high density and low average population, reflect, on the one hand, the limited level of urbanization of the region, but on the other hand, the presence of settlement potential for further urbanization, expansion and functional strengthening of urbanized territory. This situation is a favorable prerequisite for the formation of a network of more powerful urban centers, testifying to the need for a new economic modernization of the region in general.

Key words: urbanized territories, cities, urban territorial communities, urbanization in Lviv region, urban agglomerations, management of urbanized territories.

Надійшла 17.04.2024 р.